

Vaja 69, Absorpcija sevanja gama

Jure Kos

22.4.2022

Uvod

Pri radioaktivnem razpadu večina atomskih jeder oddaja tudi sevanje gama, to je kratkovalovno rentgensko svetlobo. Valovna dolžina sevanja gama, ki ga sevajo radioaktivne snovi, je od okoli 1 nm do 10^{-3} nm, kar ustreza energiji fotonov od nekaj keV do nekaj MeV. Če vzporeden curek sevanja gama s pretokom delcev ϕ_0 vpada pravokotno na zaslon z debelino d , se na drugi strani zaslona tok zmanjša. S povečevanjem debeline zaslona, dobimo odvisnosti pretoka delcev ϕ od debeline zaslona, kot kaže slika:

Vidimo, da pretok pojema eksponentno z debelino plasti. Debelino, pri kateri pade tok sevanja gama na polovico prvotne vrednosti, imenujemo razpolovna debelina. Če debelino zaslona povečamo za razpolovno debelino, se pretok zmanjša za polovico. Tako velja:

$$\phi = \phi_0 e^{-\mu d}$$

kjer je ϕ_0 pretok v vpadnem curku, d je debelina zaslona, μ pa je koeficient absorpcije. Ta je značilen za snov in je odvisen tudi od energije sevanja gama. Med pripravami za zaznavanje sevanja gama je najbolj znan Geiger-Müllerjev števec (GM). Števec sestavlja kovinska cev kot zunanja elektroda in soosno (koaksialno) nameščena tanka žička kot druga elektroda. Cev je zaprta in napolnjena z mešanico plinov pri tlaku okoli 100 mbar.

Števec je priključen na enosmerno napetost tako, da je žička v sredini pozitivna. Ioni in elektroni, ki jih pri preletu skozi plin ustvari delec gama, sprožijo v cevi kratkotrajen električni tok. Tokovni suneč zaznamo z elektronsko števno napravo. Upoštevati je treba, da le vsak stoti foton sevanja gama pri preletu sproži tak suneč. Razpadanje radioaktivnih atomskih jeder je slučajni pojav, zato pri večkratnih merjenjih v enakih okoliščinah ne naštejemo natančno enakega števila sunkov. Poissonova porazdelitev

$$W_N = \frac{\bar{N}^N}{N!} e^{-\bar{N}}$$

opisuje njihovo raztresenost okoli povprečne vrednosti $\bar{N}$, ki jo izračunamo po znanem splošnem predpisu. Izkaže se, da je pri tej porazdelitvi efektivni odmik od povprečja $\sigma = \sqrt{\bar{N}}$. Relativno število razpadov v časovnem intervalu dt določa verjetnost razpada λ kot:

$$\frac{dN}{N} = -\lambda dt$$

Odtod sledi tudi formula za upadanje števila nerazpadlih jeder po eksponentnem zakonu z razpolovnim časom $T_{\frac{1}{2}} = \frac{\ln 2}{\lambda}$.

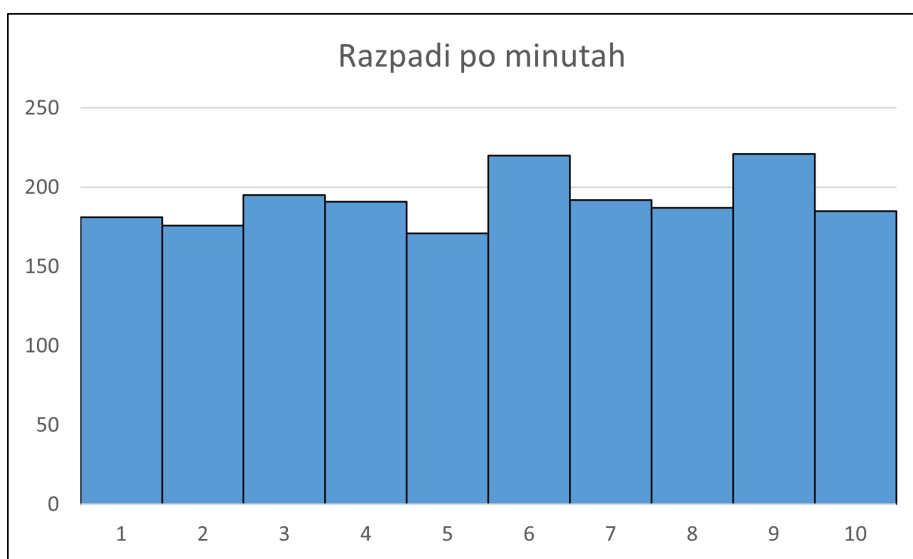
Naloga

1. Preizkusi enačbo $\sigma = \sqrt{N}$ z večkratnim štetjem razpadov v enakih časovnih intervalih.
2. Izmeri razpolovno debelino svınca za sevanje gama, ki jih pri radioaktivnem razpadu seva kobaltov izvor!
3. Določi porazdelitev časovnih intervalov med zaporednimi razpadi.

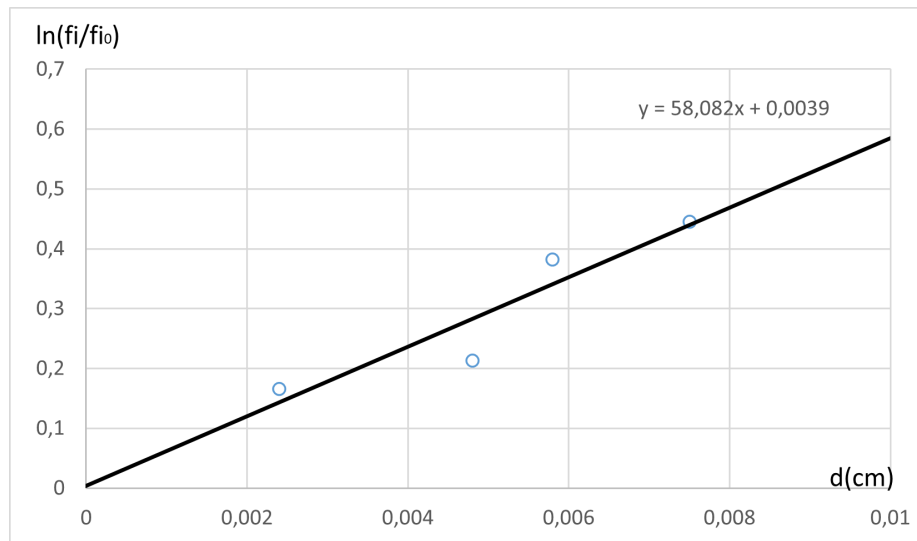
Potrebščine

1. Vernierjev detektor - GM števec,
2. vmesnik,
3. radioaktivni preparat,
4. svinčene ploščice.

Meritve

Iz histograma razberemo $\overline{N} = 192$ in povprečni efektivni odmik $\sigma = 12$ in lahko preverimo točnost enačbe $\sigma = \sqrt{\overline{N}} = 13,9$ in dobimo podobno vrednost. Iz tega sledi, da je enačba točna ampak bi bil rezultat boljši, če bi merili dlje časa.

Iz grafa lahko razberemo $\mu = 0,44/cm$. Iz tega lahko izračunamo razpolovno debelino $d = -\ln(\phi/\phi_0)/\mu = 0,52/cm$. Dejanska vrednost pa je 0,59, kar kaže na natančnost meritev.

Grafi

Graf števila intervalov med razpadi.

